

ORGANIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL LA DISCIPLINA ȘCOLARĂ GEOGRAFIE în anul de studii 2014-2015

I. Preliminarii

Geografia, ca disciplină școlară, satisface necesitatea de a cunoaște însușirile neînsuflețite și însuflețite, precum și frumusețea ei, concomitent cu principiile și legile care guvernează procesele și fenomenele prin care acestea se nasc și devin neconținut în deplină interacțiune cu omul, societatea, economia, cultura și politica. Prin Geografie, cunoscând lumea înconjurătoare cu ale sale însușiri, frumuseți, comunități, activități, culturi și civilizații, elevii ajung să se descopere mai bine pe sine, să se „întregească” material, spiritual și emoțional rezonând cu realitățile pe care le descoperă și le modelează conform aspirațiilor. Pe această cale, Geografia însuflă elevilor sentimente durabile de prețuire și atașament față de toate valorile autentice ce se impun prin materializarea teritorială a experienței umane la cele mai diferite scări temporo-spațiale, de local și regional până la național și global, oferind conținutului învățământului la Geografie următoarele caracteristici:

- *caracterul stabil*, conferit de valorile precizate la nivelul macro, în idealul și scopurile pedagogice;
- *caracterul dinamic*, conferit de: diversificarea, restructurarea și îmbogățirea conținutului Geografiei; concretizările făcute de profesor în activitatea cu elevii; transformările din realitate pe care le reflectă în cadrul demersului didactic;
- *subordonarea față de finalitățile, scopurile și obiectivele educaționale*, pe care le concretizează în curriculum, proiectări, manuale școlare și activități extracurriculare;
- *varietatea componentelor*: cunoștințe, abilități, strategii, atitudini, comportamente, valori etc.
- *caracterul global* (unitar, holistic), dar și *diversificat* (pe trepte de școlaritate);
- *complexitatea crescândă* pe măsura trecerii de la gimnaziu la liceu;

- *subordonarea față de conținutul educației* (procesul de învățământ fiind forma cea mai organizată a educației);
- *componente variate*: ansambluri de mesaje semantice (în diverse sisteme de reprezentare) și mesaje extrasemantice (gesturi, atitudini, relații interpersonale etc.).

Conținutul învățământului nu mai ocupă locul central între componentele procesului de învățământ, în funcție de care se proiectează celelalte componente ale procesului didactic, strategia de instruire, de evaluare și de reglare a demersului didactic. Acest loc central a fost preluat de către **competențe**, ca finalități ale procesului de învățământ. Iar în acest sens este foarte importantă integrarea și ierarhizarea conținutului învățământului la Geografie, care poate fi influențată de următoarele condiții:

- *Explozia informațională* influențează conținutul învățământului de Geografie, în principal, sub două aspecte: volumul sau cantitatea de informație, precum și nivelul de generalitate și de veridicitate a datelor, mai cu seamă a celor din sursele web.
- *Schimbările din metodologia științei*. Progresul Geografiei ca știință determină o permanentă îmbogățire a metodologiei cercetării, a prelucrării și a interpretării informațiilor.
- *Relația dintre Geografie ca știință și Geografie ca disciplină școlară* ce poate determina unele divergențe sau chiar neclarități la nivel de evaluare a competențelor.
- *Raportul dintre cultura generală, cultura tehnico-profesională și cultura de specialitate*. Niciuna dintre cele trei componente ale culturii nu satisface singură comanda societății privind dezvoltarea armonioasă a personalității, motiv pentru care fiecare are o anumită pondere în conținutul învățământului geografic.
- *Nivelul de abstractizare și de abordare a conținutului*. Se evidențiază existența unor niveluri de abstractizare a conținutului și a unor niveluri de abordare a informațiilor. Fiecare nivel de abstractizare implică un anumit nivel de abordare. Tendința actuală de transformare a Geografiei dintr-o disciplină a memoriei în una a gândirii presupune o interpretare logico-matematică, cibernetică și structural-sistemică, mai puțin conceptuală și cu referire la actualitate.

II. Curriculumul scris/ stabilit

Actualul curriculum este conceput conform paradigmei competenței, este centrat pe competențele educaționale, plasînd accentul pe activitatea de învățare și formare a elevului. În proiectarea curriculară, conținuturile sunt considerate mijloace prin care se vizează atingerea competențelor transdisciplinare și specifice Geografiei.

În anul de studii 2014-2015 formatul actelor normative școlare de tip reglator, specifice disciplinei Geografie în realizarea procesului educațional pentru toate treptele de școlaritate includ:

- *Curriculumul modernizat la geografie pentru învățămîntul gimnazial și liceal*, aprobat prin ordinul ME nr.331 din 12.05.2010;
- *Planul-cadru pentru anul de studii 2014-2015*, aprobat prin ordinul ME nr.370 din 6 mai 2014;
- *Standardele de eficiență a învățării la Geografie pentru învățămîntul gimnazial și liceal*, aprobate prin ordinul ministrului educației nr. 1001 din 23.12.2011.
- *Ghidul de implementare a curriculumului modernizat la Geografie pentru treapta gimnazială*, aprobat prin ordinul ministrului educației nr.597 din 30.06.2011;
- *Ghidul de implementare a curriculumului modernizat la Geografie pentru treapta liceală*, aprobat prin ordinul ministrului educației nr.810 din 9.11.2010;
- *Ghidul de elaborare și realizare a Planului Educațional Individualizat*, aprobat prin ordinul ministrului educației nr.952 din 06.12.2011.
- *Referențialului de evaluare la Geografie*, aprobat CNC;

Conform Planului-cadru pentru învățămîntul gimnazial și liceal, *Geografie* are statut de disciplină obligatorie a ariei curriculare Educație socio-umanistică din trunchiul disciplinelor școlare.

Structura verticală a curriculumului la geografie

Geografie ca disciplină școlară are, în prezent, următoarea structură verticală:

Clasa a V-a: Geografie generală

Clasa a VI-a: Geografia continentelor și oceanelor

Clasa a VII-a: Geografia continentelor și oceanelor

Clasa a VIII-a: Geografia fizică a Republicii Moldova

Clasa a IX-a: Geografie umană a Republicii Moldova

Clasa a X-a: Geografie fizică generală

Clasa a XI-a: Geografia umană a lumii

Clasa a XII-a: Geografia mediului

În perspectivă, această eșalonare verticală poate fi influențată de modificări ale structurii învățămîntului preuniversitar.

III. Curriculumul predat/ operaționalizat

Procesul educațional la disciplina școlară *Geografie*, în anul de studii 2014-2015, va fi realizat conform următoarei eșalonări:

- treapta gimnazială (clasele a V-IX)-1 oră săptămînal (34 ore anual).

În clasa a V-a procesul educațional la disciplina *Geografie* va fi realizat cîte 2 ore săptămînal pe parcursul semestrului II, similar anului precedent de studii;

- treapta liceală (clasele a X - XI -a)- profil umanistic, real, arte, tehnologic, sport 2 ore săptămînal (68 ore anual), pentru clasa a XII-a 1 oră săptămînal (34 ore anual).

Experiențele de învățare oferite de către profesori elevilor în activitatea curriculară vor fi realizate în contextul pedagogiei axate pe competențe, asigurînd formarea la elevi a unui sistem de competențe funcționale, necesare pentru încadrarea activă în societate.

Lecturarea individualizată a Curriculumului și a Ghidului de implementarea a curriculumului va oferi cadrelor didactice instrumentarul și modalitățile de realizare eficientă și calitativă a curriculumului- și anume:

- *eșalonarea* numărului de ore pe unități mari de conținut, cu dreptul de a modifica numărul de ore rezervat, în dependență de potențialul elevilor și necesitățile instituționale;

- *stabilirea* raportului dintre competențele formate -noțiunile geografice cheie –obiectele geografice studiate – resursele didactice obligatorii (atlase școlare, hărți-contur și hărți murale, surse informaționale);
- *conceptualizarea* diverselor tipuri de evaluări;
- *proiectarea și desfășurarea aplicațiilor practice în cadrul demersului didactic*, pornind de la următoarele recomandări:

Aplicațiile practice reprezintă o activitate didactică de dezvoltare a deprinderilor și priceperilor practice la elevi, fiind o activitate creatoare, care pune în funcție cunoștințele teoretice și transformă cunoștințele fundamentale în cele funcționale. În parcurgerea procesului educațional la geografie, aplicațiile practice transpun cunoștințele teoretice în practică, interpretează legitățile învelișului geografic în explicarea proceselor și fenomenelor geografice, aplică procedee matematice în măsurarea distanțelor, aplică elemente matematice la calcularea densității populației, a bilanțului natural ș.a., utilizează conștient și eficient sursele de informare (atlase, manuale, dicționare ș.a.).

Aplicațiile practice – sunt puse într-o optică nouă în cadrul curriculumului la geografie și au la bază exerciții, probleme, investigații, activități de cercetare, excursii și vizite de studiu din cadrul unui conținut tematic. Elementele de noutate și de argumentare a utilității acestei forme de organizare a demersului didactic la Geografie:

- *oferă* geografiei și didacticii sale un câmp referențial nou, prin presupunerea învățării geografiei pornind de la orizontul local și de la observarea sa directă;
- *stimulează* abordarea unor probleme inter și transdisciplinar;
- *evidențiază* elementele specifice pe care le poate aduce geografia ca disciplină în cercetare, din perspectiva raportului dintre comunitate și mediul geografic;
- *diversifică* modelele de abordare a cercetării, precum și a felului în care aceasta poate deveni o preocupare nu numai a cadrelor didactice, dar și a elevilor;

- *asigură* participarea activă a elevului la propria sa formare și la înțelegerea rolului pe care îl are în cadrul mediului geografic și a comunității locale;

- *include*

- a. o metodologie minimală de cercetare geografică și de prezentare a rezultatelor propriilor investigații; prin exemplele oferite, mărește atractivitatea învățării geografiei, evidențiind posibilitățile de abordare a acestora pornind de la observarea orizontului local;
- b. o pregătire temeinică pentru examenul de bacalaureat la geografie, or chiar prima componentă a testului - analizarea și interpretarea componentelor și fenomenelor mediului geografic, utilizând hărți, imagini și fragmente de text, urmează să fie parcursă;
- c) o tematică de cercetare suficient de largă și de cuprinzătoare, pentru a susține interesul de investigație al elevilor interesați, cu o eventuală pregătire pentru concursurile raionale sau municipale sau alte proiecte educaționale de cercetare inclusiv internaționale în care pot fi încadrați elevii.

La realizarea aplicațiilor practice este necesar de respectat următoarele cerințe:

- se desfășoară timp de 45 de minute în cadrul orei, nu acasă;
- are la bază cunoștințele însușite anterior de elevi sau care urmează să fie însușite în timpul desfășurării aplicației.

Profesorul va asigura :

- a) organizarea și desfășurarea aplicației practice, prin atenționarea asupra erorilor, greșelilor comise;
- b) informarea din timp a elevilor cu obiectivele lucrării, precum și importanța practică a ei (aplicabilitatea);
- c) elaborarea sarcinilor de lucru orientate spre formarea, dezvoltarea priceperilor, deprinderilor practice, atitudinilor, conform cerințelor curriculare;
- d) includerea lucrului diferențiat pentru a implica în activitate toți elevii;
- e) evaluarea și aprecierea rezultatelor aplicației practice.

În funcție de competența vizată, se evidențiază următoarele tipuri de aplicații practice:

a) Aplicații practice destinate însușirii unor metode, procedee, priceperi și deprinderi de muncă.

Realizarea acestui tip de aplicație practică necesită parcurgerea următoarelor etape în desfășurarea lor:

- anunțarea subiectului și a obiectivelor propuse;
- actualizarea cunoștințelor și procedeele necesare pentru realizarea aplicației;
- înaintarea sarcinilor, recomandabil în formă imprimată sau xerox, pentru a câștiga timp pentru explicarea lor;
- efectuarea aplicației de către elevi, ghidați de cadrul didactic;
- evaluarea, analiza și interpretarea rezultatelor aplicației practice.

Astfel de aplicații practice prevăzute de Curriculum la Geografie sunt:

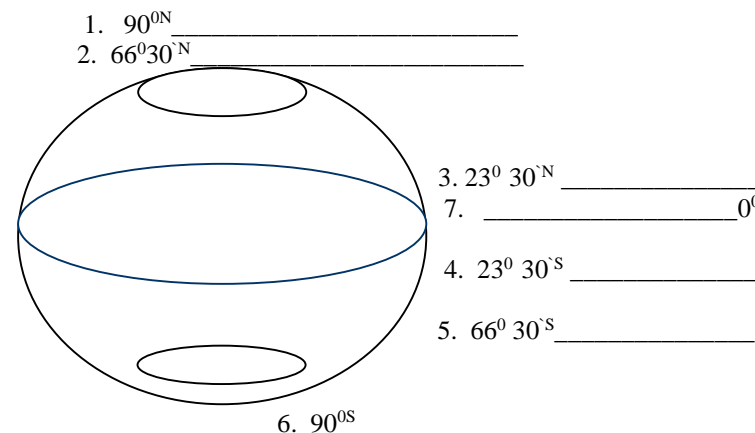
- **Aplicație practică nr 1. - Determinarea coordonatelor geografice, aplicînd rețeaua de grade a hărții, clasa a VI-a.** Recomandăm în continuare unele sarcini pentru această aplicație practică:

1. Indică în spațiul rezervat, coordonatele geografice ale punctelor: A,B,C,D,E

40°			A						
30°			✕				C		
20°									
10°	30°	20°	10°	0°		10°	20°	30°	40°
0°						E			D
10°			B			✕			
20°									
30°									
40°									

A _____ B _____
C _____ D _____ E _____

2. Consultînd atlasul geografic școlar scrie numele paralelelor notate cu cifre de la 1 la 7:

3. Găsește în atlas localitățile cu următoarele coordonate geografice:

- 44° 25' lat. N și 26° 6' long. E;
- 22° lat. S și 43° 15' long. V;
- 30° lat. N și 30° long. E;
- determină longitudinea geografică a orașelor Kiev (Ucraina)

_____,
Praga (Cehia) _____ și New Orleans(S.U.A.) _____;

e) Determină, în limitele căror longitudini geografice se încadrează continentul
Africa, pe paralela 10° lat. N., aplicînd rețeaua de grade a hărții fizice a Africii.

4. Cu ajutorul globului geografic sau a hărții fizice a Pămîntului:

- identifică continentele și oceanele traversate de către primul meridian;
- identifică paralelele și meridianele importante ce traversează Africa;

Sunt binevenite si sarcinile propuse în manual recomandat de Ministerul Educației, N. Odoleanu. *Geografia continentelor și oceanelor*, editura ARC, 2011, pagina 27.

- **Aplicație practică nr 2**, *Calcularea orei pe glob utilizând rețeaua de grade/ harta fuselor orare*, clasa a X – a;

În cadrul acestei aplicații practice, elevii, individual, în grup sau frontal, ghidați de cadrul didactic, repetă și aprofundează unele acțiuni în scopul consolidării priceperilor și deprinderilor de aplicare a rețelei de grade, însușesc deprinderi de lucru cu harta fuselor orare în rezolvarea unor exerciții de determinare a orei pe glob.

Recomandăm unele idei pentru realizarea acestei aplicații practice:

1. Aplicând harta fuselor orare, atlas clasa a 10 -a "GEOGRAFIE FIZICĂ GENERALĂ", editura INGEOCAD, 2012 , *determină ora fusului la Beijing, dacă se știe că la Chișinău în momentul dat este ora 17.00, aplicând algoritmul:*

a) determină, pe harta fuselor orare, în care fuse orare se află aceste orașe
Beijing _____

Chișinău _____

b) calculează diferența de ore dintre fusele orare ale acestor orașe

c) calculează ora fusului la Beijing, dacă în momentul dat la Chișinău este ora 17.00

2. *Determină, ora locală și data la București, în momentul când la Brasilia este ora 21.00, data de 15 septembrie.* Aplică doar rețeaua de grade a hărții.

Scrie toate calculele pe linii, determinînd:

a) la ce longitudine geografică se află fiecare oraș (doar în grade, eroare admisă $\pm 1^\circ$):

Brasilia: _____; București: _____;

b) care este diferența de grade dintre aceste orașe: _____;

c) care este diferența de timp dintre aceste orașe (în minute și în ore, știind că $1^\circ = 4'$): _____;

d) care este oră locală la București: _____;

e) ce dată este la București: _____.

3. *Un avion a decolat din orașul Dubai, la 15 septembrie ora locală 23.00, și a aterizat la Los Angeles peste 9 ore.* Calculează ora și data aterizării avionului în Los Angeles, aplicînd doar rețeaua de grade a hărții.

4. *Doi călători pleacă din Chișinău în ziua de 15 iulie în același moment, unul spre răsărit și altul spre apus, parcurgînd cîte 30° longitudine în fiecare 24 de ore.* Stabilește la ce dată se vor întîlni?

5. Newton s-a născut la 25 decembrie 1642 după stilul vechi. Calculează care este data nașterii sale după stilul nou?

6. *Calculează ora locală la Washington (SUA), în momentul cînd la Minsk (Belarus) este ora 20.00.* Aplică rețeaua de grade a hărții.

b) Aplicații practice de aplicare și fixare a cunoștințelor.

Realizarea acestui tip de aplicație practică necesită parcurgerea următoarelor etape în desfășurarea lor:

- precizarea subiectului și a obiectivelor propuse;
- verificarea cunoștințelor teoretice necesare desfășurării activității și completarea lor;
- detalierea algoritmului de desfășurare a activității și distribuirea materialelor necesare;
- realizarea aplicației practice pe baza instructajului verbal și a îndrumării din partea cadrului didactic
- formularea unor concluzii;
- evaluarea, analiza și interpretarea rezultatelor aplicației practice.

- **Aplicație practică nr 2**, *Descrierea economico-geografică comparativă a Italiei și Norvegiei, conform algoritmului*, clasa a XI – a;

Algoritmul recomandat pentru desfășurarea acestei aplicații este dat la sfîrșitul manualului, clasa a XI-a, ultima pagină, S. Ciubară, Z. Calanda, M. Primenciuc. *Geografia umană a lumii*. Chișinău, Lumina, 2008. Recomandăm și alte sarcini ce pot cu succes evalua competențele vizate:

1. *Caracterizează, resursele agroclimatice ale Italiei comparativ cu cele ale Norvegiei*, analizând harta agroclimatică (pag. 28-29) din atlasul geografic școlar (Geografia umană a lumii), clasa XI-a, indicând

a) denumirea zonei de asigurare cu căldură, care predomină pe teritoriul Italiei _____;

și a Norvegiei _____; suma temperaturilor active în zona care predomină în Italia: _____;

b) ce culturi agricole sînt specifice pentru zona de căldură predominantă în Norvegia: _____,

de exemplu: _____, _____;

c) denumirea zonei de asigurare cu căldură din centrul Italiei:

_____; suma temperaturilor active în această zonă: _____;

d) ce culturi agricole sînt specifice pentru zona din centrul Italiei:

_____,
de exemplu: _____, _____.

e) denumirea zonei de umiditate predominantă pe teritoriul Italiei: _____

și a Norvegiei _____.

f) Concluzii privind influența condițiilor agroclimatice asupra specializării agriculturii Italiei și Norvegiei.

2. Analizînd hărțile necesare din atlasul geografic școlar dedu care sunt consecințele pentru economie a faptului că ambele țări sunt state peninsulare.

În cadrul exemplului de mai sus, elevii aplică cunoștințe și priceperi de analiză a hărților economice, a datelor statistice, selectează informații necesare din literatura suplimentară. Folosind diferite surse geografice, aplică cunoștințele lor anterioare în descrierea unui stat, conform algoritmului sau sarcinilor propuse conform unui algoritm. Această aplicație poate fi desfășurată și pe tot parcursul studierii Unității de învățare - Caracterizarea economico-geografică a Europei, elevii realizînd diferite sarcini la etapa lecției *Extensie*, inclusiv și prezentări PPT sau Prezi privind caracterizarea comparativă a diferitor aspecte ale algoritmului propus.

c) Aplicații practice cu scop de evaluare a cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor

Aceste lucrări se folosesc la încheierea unei unități de învățare, cu scopul de a determina calitatea și volumul cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor însușite de elevi, iar realizarea acestui tip de aplicație practică necesită parcurgerea următoarelor etape în desfășurarea lor:

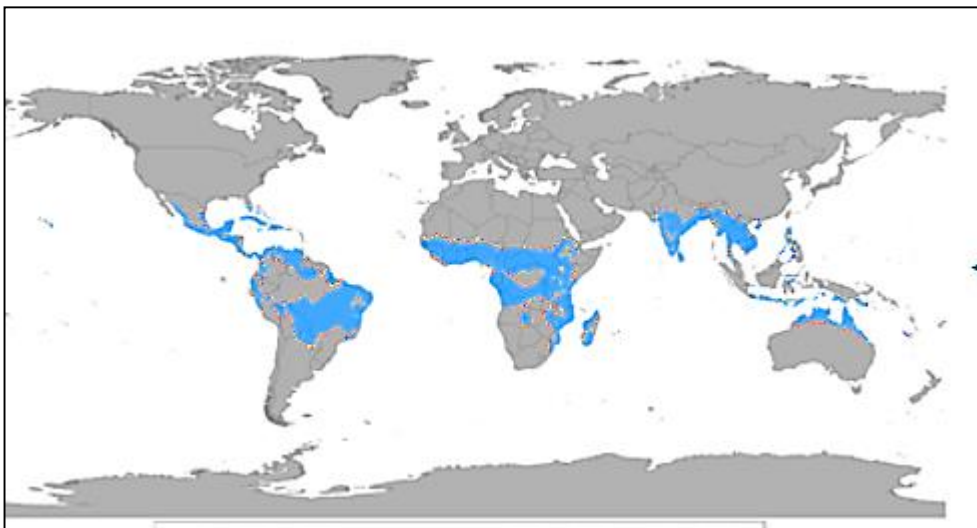
- precizarea subiectului și a obiectivelor propuse;
- verificarea cunoștințelor teoretice necesare desfășurării activității și completarea lor;
- detalierea algoritmului de desfășurare a activității și distribuirea materialelor necesare;
- realizarea aplicației practice pe baza atlaselor geografice școlare, a textului din manual dar și a diferitor surse TIC și web.
- formularea unor concluzii;
- evaluarea, analiza și interpretarea rezultatelor aplicației practice.

În exemplul de mai jos se evaluează cunoștințele elevilor din clasa a X-a și abilitățile lor de a selecta informații analizînd climograme și hărțile tematice.

- **Aplicație practică nr 2. Descrierea unei zone climatice în baza hărții climatice și a climogramelor**, clasa a X-a

Propunem următoarele sarcini pentru diversificare în realizarea acestei aplicații practice.

1. Aplicînd hărțile tematice descrie tipul de climă identificat pe harta alăturată, conform algoritmului:

a) tipul de climă marcat pe hartă

b) două regiuni în care se identifică acest tip de climă

c) masele de aer dominante în anotimpul de iarnă

d) masele de aer dominante în anotimpul de vară

e) cantitatea medie anuală de precipitații

f) temperatura medie a lunii iulie

g) temperatura medie a lunii ianuarie

h) amplitudinea termică anuală

2. Descrie comparativ clima Asiei de Sud-Est și clima Asiei de Sud - West completând tabelul caracteristicilor, (Utilizează harta climatică și harta zonelor climatice, atlasul cl.6-7 și 10.)

Particularități	Asia de Sud - Est	Asia de Sud - West
Tipul de climă		
Temperatura aerului luna iulie		
Temperatura aerului luna ianuarie		
Amplitudinea termică		
Vânturi dominante		
Mase de aer: vara/iarnă		
Precipitații-cantitatea anuală		

3. Construiește climograma orașului Alger în baza datelor din tabel:

Luna	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Temp. aerului	11,3	14,1	16,0	17,5	20,0	23,7	25,6	24	21,1	17,5	14,3	11,1
Precipitații(mm)	116	85	80	56	28	10	2	5	24	75	100	140

Calculează conform datelor din tabel:

- temperatura medie anuală;
- cantitatea anuală de precipitații;
- amplitudinea termică anuală;
- determină tipul de climă;
- Identifică două cauze principale care influențează mersul anual al temperaturii aerului și al precipitațiilor atmosferice în această regiune.

Întru realizarea acestei aplicații sunt binevenite și suporturile multimedia (TIC) ce pot fi derulate iar elevii vizualizându-le să realizeze sarcinile propuse, sau aplicând principiul transdisciplinarității utilizând abilitățile deprinse la informatică să construiască climogramele în Microsoft Excel după următorul model: <http://www.youtube.com/watch?v=jPrv76PlakM>, urmînd mai apoi interpretarea corespunzătoare a lor.

a) Aplicații practice de proiectare și cercetare

Activitatea de cercetare ar trebui să aibă un caracter extracurricular (deci în afara orelor de geografie) și chiar extrașcolar.

Formele organizatorice ar fi:

- a) dezvoltarea activităților de studiere a geografiei pe baza observării directe a orizontului local;
- b) realizarea unor portofolii tematice care să acopere, pe întreaga colectivitate;
- c) inițierea unor cercetări cu elevii în cadrul cercurilor științifice.

Există, în prezent, mai multe tipuri de abordare a modului în care elevii sunt antrenați în activități de cercetare a orizontului local și de protecție a mediului înconjurător, aici creșterea ponderii aplicațiilor practice și realizarea acestora în orizontul local (în cazul în care este posibil, de exemplu **aplicația practică nr 2**, clasa a IX- a *Caracterizarea unei unități economice din localitate în baza algoritmului*) permit trecerea, cel puțin la nivel teoretic, de la o învățare predominant teoretică, la o învățare bazată pe observare. Această aplicație practică poate fi desfășurată sub forma excursiei sau unei vizite tematice, urmînd etapele:

1. **Prima etapă - pregătirea teoretică a excursiei sau a vizitei de studiu;**
2. **Etapă a două - desfășurarea excursiei școlare sau a vizitei de studiu;**
3. **A treia etapă - în sala de clasă unde are loc evaluarea și interpretarea rezultatelor.** Aici creativitatea trebuie să fie foarte cotoată fiindcă, clasic transcrierea unei informații sau copierea ei de pe diferite surse web, nu este formare și evaluarea unei competențe. În acest scop se propune ghidarea elevilor pentru realizarea unui spot publicitar a unei întreprinderi agricole sau industriale, folosind datele acumulate și propriile imagini, ceea ce este tocmai ceea ce îi poate motiva pe elevi.

În realizarea ei este foarte important ca elevii să cunoască din timp algoritmul de caracterizare a unei gospodării agricole sau a unei întreprinderi industriale, manual, clasa a IX - a pagina 117-118, autori: M.

Mâtcu, V. Sochircă. *Geografia umană a Republicii Moldova*. Editura ARC, 2010.

Recomandăm această formă a aplicațiilor practice – de cercetare și pentru realizarea unicii aplicații din clasa a XII – a, *Protecția mediului în localitatea natală*, care poate fi realizată conform indicațiilor din manualul: I. Codreanu, S. Roșcovan. *Geografia mediului*. Editura „Cu drag”. 2010, pag. 106, dar interpretate datele acumulate de elevi cît mai interactiv, acumulate pe un blog, iar mai apoi discutate în forum sau în cadrul unei conferințe web.

Este important de reținut că aplicațiile practice la geografie pot fi desfășurate conform indicațiilor din manualele școlare recomandate de Ministerul Educației, dar în cadrul orelor împreună cu elevii, ca caracterul ei să fie unul practic nu formal sau transcriere de text.

Se va promova:

- desfășurarea activităților consacrate „Ziua mediului înconjurător”, „Ziua Pământului”);
- participarea în diverse proiecte, cum ar fi „Eco-școală” sau „Bio masă”, care dispun de o coordonare științifică exterioară și presupun realizarea unor activități de colectare a diferitelor materiale, de economisire a hârtiei și de protecție a unor elemente din mediul înconjurător.
- activitatea extracurriculară de încadrare a elevilor în studii, proiecte cu tematici referitoare la elemente ale orizontului local, cum ar fi „Geografia localității natale”, ce contribuie la stimularea percepției geografiei orizontului local și a localității în cadrul raionului și, într-un mod conex.

III.1. Sugestii privind proiectarea didactică a procesului educațional

Procesul instructiv-educativ este o activitate complexă, conștientă, sistematică și organizată, orientată spre realizarea unor obiective concrete, spre dobândirea de competențe, iar activitatea de proiectare a derulării acestui proces constituie premisa și condiția necesară pentru realizarea unui demers didactic eficient.

Proiectarea activității anuale implică: analizarea competențelor vizate prin învățarea Geografiei; analiza structurii conținutului și delimitarea unităților mari, a succesiunii acestora; corelarea conținuturilor cu ale altor discipline de învățământ și cu condițiile de realizare; stabilirea ritmului de parcurgere a unităților de conținut, în funcție de numărul de ore prevăzut; repartizarea resurselor de timp pe tipuri de activități.

Dimensiunile inovative ale geografiei în contextul educațional actual vor fi orientate spre transformarea geografiei școlare dintr-o disciplină predominant enciclopedică și descriptivă, într-o disciplină funcțională, utilă și aplicabilă în activitatea zilnică, incluzând:

- asigurarea unui demers interactiv al actelor de predare – evaluare, adaptat nevoilor de individualizare a sarcinilor de lucru pentru fiecare elev;
- plasarea accentului nu doar pe memorare ci pe implicarea activă în sarcina de lucru a elevilor;
- încurajarea lucrului în echipă, spiritului competitiv și stimularea creativității;
- valorificarea informațiilor de referință din diverse surse informaționale;
- dezvoltarea gândirii critice.

Reieșind din prevederile *Standardelor de eficiență a învățării la Geografie* procesul educațional va fi realizat prin diferite forme și moduri de organizare, recomandate de didactica contemporană, pornind eșalonarea sugestiilor de conținuturi curriculare în conformitate cu domeniile de conținut: *Limbajul geografic; Sistematizarea și interpretarea organizatorilor statistici, grafici și cartografici; Relațiile cauzale dintre componentele mediului geografic; Atitudine și comportament privind mediul geografic.*

Competențele școlare, în calitate de finalități ale procesului educațional, sunt determinate de calitatea, caracterul și contextul didactic de organizare și desfășurare a procesului de învățare după modelul unor proiectări moderne. Curriculumul la disciplină este o componentă centrală a proiectării didactice, în acest sens profesorul avînd libertatea de a decide asupra modelului proiectării didactice, care va fi adaptat la necesarul de reușită și la condițiile concrete ale desfășurării activității la clasă. Indiferent

de modelul ales important rămîne a fi asigurarea parcursului acțional clar privind modul de realizare a curriculumului și a Standardelor de eficiență a învățării atît pe durata unui an școlar, cît și a unei trepte de școlaritate.

Ministerul Educației recomandă elaborarea proiectării didactice în baza unităților de învățare, concepute logic conform principiul de predare specific treptei de școlaritate.

Fiecare unitate de învățare, inclusă în macroproiectare, va fi însoțită de proiectul acesteia, care include lecțiile din respectiva unitate de învățare, cu indicarea pașilor pentru formarea competențelor specifice prin valorificarea anumitor activități de învățare. La elaborarea proiectării în baza unităților de învățare se recomandă structurarea în corespundere cu cadrul dezvoltării gândirii critice: Evocare - Realizarea sensului –Reflecție - Extindere, sau cadrul simplificat al ERRE: Familiarizare – Structurare - Aplicare. Important este faptul ca prin parcurgerea acestor etape, în cadrul unei unități de învățare, să se obțină formarea unor secvențe de competențe. Proiectul didactic, realizat în baza unităților de învățare, presupune ca fiecărei lecții, din cadrul unității de învățare, să-i corespundă una din etapele menționate sau se acceptă trecerea prin toate trei etape la fiecare lecție. Planificarea unei unități de învățare cuprinde un antet și un tabel.

Pentru a realiza o planificare pe unități de învățare, profesorul va parcurge următoarele etape:

- Completarea antetului
- Elaborarea tabelului
- Selectarea conținuturilor – Ce voi face?
- Identificarea competențelor specifice - În ce scop voi face?
- Alegerea activităților de învățare – Cum voi face?
- Analiza resurselor – Cu ce voi face?
- Stabilirea instrumentelor de evaluare – Cît s-a realizat?

La elaborarea oricărui model de macroproiectare la *Geografie* se va ține cont de următoarele aspecte:

- corelarea adecvată dintre competențele cheie/ transdisciplinare - competențele specifice și sub-competențe cu conținuturile vizate;
- stabilirea logicii succesiunii și eșalonării în timp a parcurgerii unităților de conținut;
- stabilirea unui sistem de evaluare complex.

Cerințe unice la elaborarea paginii de titlu a proiectării didactice:

1. Denumirea instituției de învățământ;
2. Numele și prenumele profesorului;
3. Anul de studii;
4. Clasa;
5. Numărul de ore (pe semestru, anual);
6. Numărul de evaluări, lucrări practice (pe semestru, anual);
7. Discutat la ședința Comisiei metodice (numărul procesului verbal);
8. Coordonat de directorul-adjunct;
9. Aprobare de directorul instituției.

Programul Educațional Individualizat pentru elevii cu cerințe educaționale speciale, va fi elaborat de către cadrele didactice, de comun cu echipa PEI. În dependență de necesitățile și potențialul elevului se va stabili una din modalitățile de parcurgere a Curriculumului la disciplină:

- în conformitate cu *Curriculumul Național disciplină (CN)*;
- cu *adaptări curriculare (CA)*, care presupune adaptări de mediu, psihopedagogice sau în materia de evaluare;
- cu *modificarea Curriculumului (CM)*, care presupune schimbarea unor finalități de învățare/ sub-competențe, care pot fi la capitolul cunoștințe și abilități, micșorarea numărului și /sau complexității finalităților prevăzute pentru anul respectiv.

Disciplinele opționale, care vin în formarea competențelor specifice disciplinei *Geografia*, vor fi elaborate de către instituția de învățământ, în dependență de solicitările elevilor, de necesitățile instituționale și specificul localității. Demersul didactic la disciplina opțională va include elaborarea de către profesor a:

- curriculumului (dacă nu există un curriculum aprobat centralizat), discutat la ședința Comisiei metodice din aria educație socioumanistică, aprobat la Consiliul profesional al instituției și coordonat cu DR/MÎTS până la începutul anului școlar;
- macroproiectării didactice și a sistemului de evaluare similar celui aplicat pentru disciplinele nucleului invariant.

Orele opționale nu pot fi utilizate pentru extindere la disciplinele obligatorii.

III.2. Sugestii metodologice

Principalul element metodologic îl reprezintă organizarea procesului de instruire în raport cu noile finalități asumate (competențe transdisciplinare și competențe specifice) și transformarea evaluării într-o evaluare a competențelor, nu a conținuturilor și a obiectivelor învățării.

Componenta **activitate metodică** a demersului educațional la *Geografie*, în anul școlar 2014-2015, va fi orientată spre promovarea și extinderea experiențelor metodologice în următoarele domenii:

- **Utilizarea TIC în formarea de competențe la geografie;**
- **Lucrul cu harta contur în vederea formării competențelor specifice la geografie;**
- **Utilizarea hărților interactive la lecțiile de geografie;**
- **Aplicațiile practice și realizarea lor în cadrul lecțiilor;**
- **Stimularea motivației pentru învățare la orele de geografie;**
- **Strategii de evaluare a competențelor la geografie.**

Activitatea Comisiilor Metodice din instituțiile de învățământ, a Consiliilor Metodice raionale va fi orientată spre un eficient consulting metodic, de implementare a curriculumului la disciplină.

Responsabilii de procesul educațional la geografie din cadrul DR/MÎTS vor organiza diverse activități de informare și formare a profesorilor de geografie orientate spre eficientizarea educației geografice în învățământul preuniversitar.

IV. Curriculum evaluat

Evaluarea competențelor la geografie presupune mai multe etape:

1) Evaluarea cunoștințelor cumulate – pentru a avea o anumită competență, elevul ar trebui să aibă cunoștințele integrate acesteia și acestea să fie de bună calitate (temeinice, structurate). Cunoștințele declarative stocate de către elev în baza proprie de cunoștințe pot fi evaluate prin diferite tehnici și metode de evaluare. Evaluarea acestor cunoștințe este mai exactă.

2) Evaluarea capacității de aplicare a cunoștințelor Cunoștințele acumulate sunt importante în dezvoltarea intelectuală a elevului și pentru a fi utilizate în activități practice, în rezolvarea de situații-problemă, în

dobândirea altor cunoștințe. Metodele și tehnicile de evaluare a acestor rezultate vizează două aspecte: evaluarea procesului (a acțiunii realizate) și evaluarea produsului (a rezultatului). *Evaluarea procesului de aplicare a cunoștințelor* se întemeiază pe prezumția că în condiții în care este utilizat un anumit mod de lucru, a cărei eficacitate este verificată se obține rezultatul așteptat. *Evaluarea produsului (rezultatului)* presupune stabilirea unor indicatori referitori la însușirile pe care ar trebui să le îndeplinească produsul obținut, pentru a fi apreciat prin raportare la obiectivul vizat. Evaluarea produsului nu exclude evaluarea procesului. În procesul de învățare, este important să fie evaluat atât procesul, cât și produsul deoarece interesează să fie învățate tehnicile de lucru prin care se obține rezultatul dorit.

3) Evaluarea capacităților intelectuale este corelată cu obiectivele formative. Obiectul evaluării îl constituie capacitățile de: a observa, a analiza, a formula ipoteze, a interpreta, a rezolva probleme, a argumenta etc. Evaluarea capacităților este dificilă.

4) Evaluarea trăsăturilor de personalitate, a atitudinilor, a conduitei formate. Trăsăturile de personalitate sunt atât condiții, cât și rezultate ale acțiunii educative.

Extinderea acțiunilor de evaluare vor permite atât elevilor cât și profesorilor determinarea performanțelor realizate în învățarea, explorarea și interpretarea fenomenelor geografice conform **domeniilor:**

- *Limbaj geografic;*
- *Sistematizarea și interpretarea organizatorilor statistici, grafici și cartografici;*
- *Relații cauzale dintre componentele mediului geografic;*
- *Atitudine și comportament privind mediul geografic.*

Evaluarea rezultatelor școlare la geografie, are drept scop determinarea nivelului de realizare a competențelor și sub-competențelor curriculare. Din perspectiva unui demers educațional centrat pe competențe, evaluarea la geografie va fi **inițială** (obligatorie pentru fiecare clasă la începutul semestrului I și pentru clasa a V-a, atunci când încep cursul), **curentă și sumativă**. Numărul de evaluări sumative obligatorii pentru anul de studii 2014-2015:

- Pentru treapta gimnazială – 4 evaluări, pentru treapta liceală – 6 evaluări

Recomandabil ca evaluările curente să evalueze produsele propuse de standardele și referențialul de evaluare (prezentări, postere, portofoliul, tabele conceptuale, enunțuri geografice etc.)

Profesorul, în cadrul evaluărilor curente, sumative, tezelor semestriale va ține cont de: **prevederile Programei de examen la Geografie 2014, modelul de test aplicat în cadrul sesiunii de examene 2014 (pretestare), precum și de testele de exersare propuse de Agenția de Asigurare a Calității.**

Proiectarea și construirea unui test de evaluare a competențelor, va fi axată pe parcurgerea următoarelor etape:

- stabilirea competențelor specifice/sub-competențelor care urmează să fie evaluate;
- elaborarea obiectivelor de evaluare, corelate cu sub-competențele evaluate;
- alegerea tipului de itemi în corespundere cu conținuturile studiate;
- elaborarea baremului de corectare.

Pentru treapta de liceu tezele semestriale la geografie se aplică: - în sesiunea de iarnă la clasele a X-a (profil umanistic) și a XI-a (profil arte, sport și tehnologic); - în sesiunea de vară – clasa a XI-a (profil real și umanistic). Pentru aceasta cadrul didactic va prezenta administrației o *singură matrice de specificații pentru toate variantele de teste elaborate, obiectivele de evaluare corelate cu competențele/sub-competențele evaluate, nu mai mult de două variante de teste pentru o clasă și baremul de corectare pentru fiecare variantă de test. Schema de convertire a scorurilor în note este alcătuită doar după ce testele sînt verificate de către profesor. Schema este aprobată de directorul instituției.*

Itemii de tip eseu structurat, aplicați în cadrul evaluărilor sumative la geografie oferă posibilitatea de evaluarea abilităților și capacităților intelectuale de analiză și sinteză a elevilor, cu respectarea următorului algoritm de elaborare: *utilizarea limbajului geografic (minimum două noțiuni la temă); abordarea subiectului în relevanță tematică (două aspecte ce vin în argumentarea actualității problemei), structurarea logică a textului (pornind de la introducere, cuprins și încheiere); evidențierea relațiilor de cauzalitate (minimum două cauze; două consecințe; două măsuri de soluționare); abordarea problemei la nivel local, regional și*

global; argumentarea punctului de vedere propriu și formularea concluziei; respectarea volumului indicat.

Azi, funcțiile evaluării, cu componenta principală **notarea**, au căpătat o pondere mai mare în educație, dar este dificil de realizat obiectiv, or, evaluarea competențelor este cea mai dificilă componentă a curriculumului modernizat.

Evaluarea și notarea nu trebuie să se facă într-un moment anume ci să aibă un caracter permanent, îmbrăcând diferite forme. Prin nota dată profesorul scoate în evidență pregătirea fiecărui elev, îl sancționează și mai puțin evaluează competența, în acest scop propunem descriptorii de nivel la geografie.

Descriptorii de nivel – Geografie

Nota 1: elevul obține produsul solicitat prin *fraudă*, prin încălcarea regulilor prestabilite, prin violență sau prin orice act ilicit - sustragere, deteriorare sau distrugerea unui bun (caietului sau testului de evaluare).

Nota 2: elevul *refuză* orice implicare în realizarea produsului respectiv.

Nota 3: elevul se implică la insistența profesorului în realizarea produsului solicitat, încearcă niște răspunsuri, dar nu depune efort vizibil pentru a obține produse relevante, corecte și complete. Răspunsurile la întrebările profesorului sunt la întâmplare. În cazul lucrărilor scrise, elevul predă o lucrare în care nu a scris decât elementele de identificare (numele, prenumele) și întrebările.

Nota 4: elevul se implică, depune efort dar produsul nu este relevant față de cerință. Elevul face confuzii și nu există legătură logică între cerințele referitoare la produs (de exemplu întrebările profesorului) și produsele realizate (de exemplu răspunsurile la întrebări). Nu cunoaște modalitatea de lucru cu harta.

Nota 5: elevul depune efort, produsul este relevant (se referă la cerințe), dar este incorect și lipsit de coerență, cu ezitări, sau cu unele încercări în aplicarea suportului cartografic.

Nota 6: produsul elevului este parțial corect (elementele incorecte fiind majoritare) și parțial coerent, prezintă obiecte și fenomene geografice fără aplicarea adecvată a suportului cartografic.

Nota 7: produsul elevului este parțial corect (elementele corecte fiind prioritare cu cele incorecte) cu aplicarea parțială a suportului cartografic.

Nota 8: produsul elevului este parțial corect (elementele corecte fiind majoritare) și / sau coerent parțial sau total, dar incomplet, cu mici inexactități în utilizarea suportului cartografic.

Nota 9: produsul elevului este corect, coerent și complet – dar numai cu ajutor din partea profesorului. Ajutorul din partea profesorului poate fi, de exemplu, sub forma întrebărilor ajutătoare (la chestionarele sau răspunsurile orale), sub forma returnării lucrării cu observații, pentru refacere (la produsul scris sau fizic), cu utilizarea normativă a suportului cartografic.

Nota 10: produsul elevului este corect, complet și obținut fără ajutor din partea profesorului și maximă perfecțiune în utilizarea suportului cartografic.

VI. Asigurarea didactică

În scopul realizării procesului educațional la geografie în anul de studii 2014-2015 vor fi utilizate surse didactice indicate în sugestiile metodologice la disciplină în anul de studii 2013-2014.

Surse on-line:

- www.calificativ.ro
- www.nature.worldsreaure.com
- www.profudegeogra.com
- www.webpedagogia.blogspot.com
- www.prodidactica.md
- www.ilike2learn.com/ilike2learn
- www.geoblogspot.com.

Corina Lungu, consultant superior, Ministerul Educației, GDS.

Elena Sochircă – dr. conf.univ. Universitatea de Stat Tiraspol, Facultatea de Geografie

Elena Beregoi – profesor de geografie, Liceul Teoretic „Mihail Kogălniceanu”, GDS.